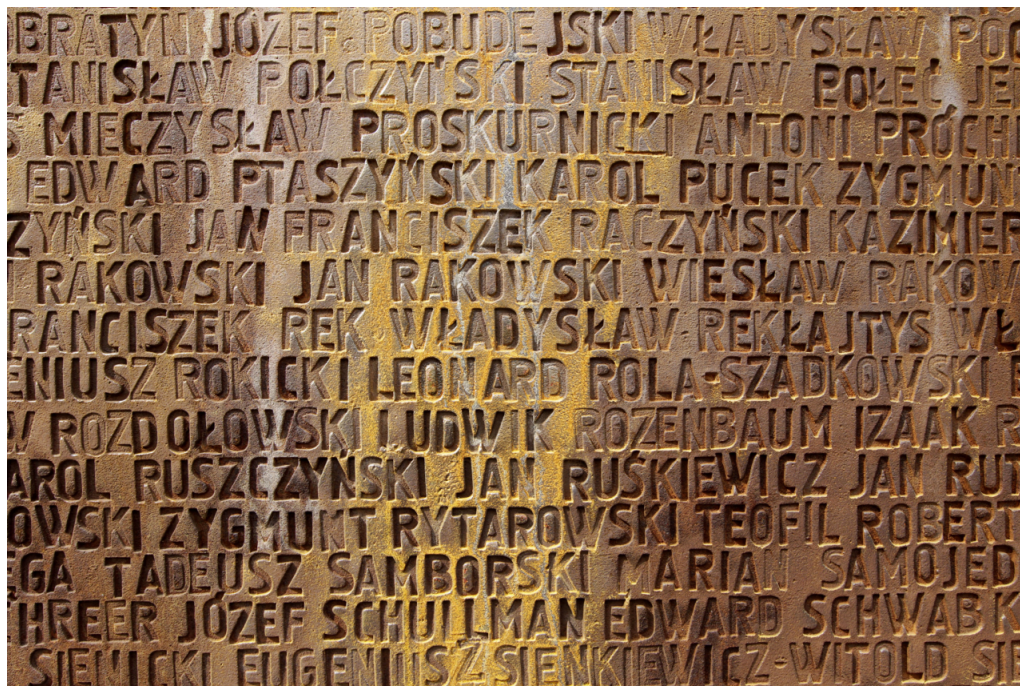

"Oběti katynského zločinu nejsou anonymní"

<https://www.novayapolsha.pl/article/zhertvy-katynskogo-prestupleniya-ne-anonimy>

Zed' se jmény zavražděných polských občanů v katyňském památníku. Foto: Vasilij Fedosenko / Reuters

27. listopadu 2019

Jevgenij Prichodko

Lidé

V roce 1940 na Stalinův rozkaz zastřelili důstojníci NKVD více než 21 tisíc polských občanů - 14,5 tisíce válečných zajatců držených v táborech NKVD a 7,3 tisíce zatčených osob držených ve věznicích v západních oblastech Ukrajinské SSR a Běloruské SSR. . Tento zločin vešel do dějin jako Katyňský masakr.

Proč Rusko odmítá rehabilitovat Poláky, co se dnes o Katyni ví a komu brání pravda o masových popravách, říká historik Alexander Guryanov, vedoucí polského programu Památkové společnosti v Moskvě.

Jevgenij Prichodko: V roce 1990 uznal SSSR svou odpovědnost za masakr v Katyni a brzy Rusko zveřejnilo příslušné dokumenty. „Památník“ se tohoto tématu okamžitě ujal?

Alexander Guryanov: Ještě před zprávou TASS z 13. dubna 1990, která uznala odpovědnost „Beriji, Merkulova a jejich nohsledů“, připravila Memorial Society první výstavu v SSSR o katyňském zločinu. Jeho otevření v moskevském Cinema Center se téměř shodovalo s oficiálním sovětským uznáním. Ale pak, během 90. let a na počátku 21. století, jsme se zabývali dalšími skupinami utlačovaných polských občanů, zejména těmi, kteří byli v letech 1940-1941 deportováni hluboko do SSSR. Hovoříme o lidech, kteří skončili ve východní části předválečného polského státu a byli zajati Sovětským svazem po vpádu Rudé armády 17. září 1939 – jde jak o místní obyvatelstvo, tak o ty, kteří uprchli před německým obsazením.

SSSR okamžitě přijal opatření k zařazení těchto území do svého složení pomocí plebiscitů a přistoupil k rychlé sovětizaci. Proti těm, kteří tomu mohli zabránit, začaly masivní represe. Proběhly čtyři

operace pro vyhnání velkých skupin obyvatelstva. Většina deportovaných během druhé operace, tedy v dubnu 1940, byli rodinní příslušníci stejných polských válečných zajatců, kteří byli zastřeleni ve stejnou dobu (v Katyni, Smolensku, Kalininu a Charkově) z rozhodnutí politbyra ústředního výboru Všesvazové komunistické strany bolševiků z 5. března 1940 roku.

Zabývali jsme se i dalšími skupinami utlačovaných polských občanů, zejména internovanými - tedy lidmi, kteří byli zatčeni v letech 1944-1945 na územích osvobozených od německé okupace a uvrženi bez jakéhokoli trestu do zajateckých táborů NKVD hluboko v SSSR. . Další kategorií utlačovaných jsou ti, kteří byli zatčeni po 17. září 1939 a odsouzeni vojenskými tribunály, soudy nebo Zvláštní konferencí NKVD k různým trestům odnětí svobody, odesláni do tzv. táborů nucených prací NKVD.

Co se týče samotné Katyně, v 90. letech jsme věřili, že není potřeba, aby se Memorial do tohoto tématu zapojoval.

EP: Jaký je důvod tohoto rozhodnutí?

AG: Nejprve sovětská a poté ruská Hlavní vojenská prokuratura (GVP) provedla vyšetřování katyňského zločinu. A navzdory odporu Federální kontrarozvědky (od roku 1995 - FSB) to efektivně pokračovalo, přinejmenším do roku 1994.

V prvním období prací dosáhli vyšetřovatelé velmi důležitých výsledků. Procesním způsobem se podařilo zjistit místa poprav a pohřbů polských vězňů z táborů Ostashkov a Starobelsk, najít a vyslechnout svědky a dokonce i některé účastníky popravčí operace z roku 1940, jakož i z roku 1943. operace na falšování důkazů a osvědčení o popravě polských důstojníků v katyňském lese. V březnu 1991 byl vyslýchán bývalý vedoucí oddělení NKVD pro Kalininskou oblast Dmitrij Tokarev. Navzdory touze přesvědčit vyšetřování, že se osobně poprav neúčastnil, podal obsáhlé a smysluplné svědectví, ačkoli tak nemohl učinit.

EP: Byl skutečně zapojen do poprav?

AG: Formálně ano. Existují dokumenty s jeho podpisem, jedná se o zprávy „o provedení“ etap, které znamenaly popravu vězňů. Jeho podřízení, kteří v režii a za osobní účasti vysoce postavených moskevských čekistů speciálně vyslaných do Kalinina zastřelili polské zajatce z tábora Ostaškov, by to bez rozkazu svého přímého nadřízeného nedokázali. Při výslechu Tokarev řekl, že se mu to všechno nelíbí. Když začaly popravu, využil toho, že byl také členem předsednictva krajského stranického výboru, zajistil si pro sebe služební cesty po stranické linii do sponzorovaných oblastí Kalininského regionu a snažil se tam zůstat co nejdéle. Jak je to možné. Když jsem se pak vrátil, viděl jsem, že popravu pokračují, a znovu jsem podnikl služební cestu.

EP: Věříte této verzi?

AG: Spíše ano. Tokarev měl každou příležitost to neprozradit nebo vůbec odmítnout vypovídat. Nemohl vyšetřovatelům otevřít dveře, mohl říct: "Jsem starý muž, brzy mi bude 90 let, nic si nepamatuji a nic nevím." Ale podal podrobné svědectví a vysvětlil mnohé, co nebylo jasné.

EP: Co se vyšetřovatelům státního zastupitelství podařilo zjistit?

AG: Kromě zjištění, jak probíhaly popravu vězňů z tábora Ostaškov a kde byly jejich ostatky pohřbeny, vrchní vojenská prokuratura podrobně prošetřovala, jak se připravovalo sovětské falšování popravu v katyňském lese.

Po osvobození Smolenska a jeho okolí v září 1943 tam NKVD a NKGB vyslaly své zaměstnance. Čekisté museli „zpracovat“ svědky, kteří předtím svědčili Němcům, a také „připravit“ sekundární hromadné hroby, které zbyly po německé exhumaci v katyňském lese na jaře 1943.

Do kapes zabíjených polských důstojníků, kteří byli znovu pohřbeni v těchto hrobech, byly vloženy papíry, které pak měla objevit komise vedená Nikolajem Burdenkem, oficiálně vytvořená teprve v lednu 1944.

Při exhumaci hrobů v režii komise byly nalezeny dva dokumenty z listopadu 1940 a sedm dokumentů z roku 1941. To podle falzifikátorů údajně prokázalo, že zajatce nezabily sovětské úřady na jaře 1940, jak tvrdili Němci, ale na podzim 1941, kdy toto území obsadila německá vojska.

Prokuratura v 90. letech našla i svědky, kteří v roce 1943 vypovídali nejprve u Němců a poté (po „vyřízení“) u bezpečnostních důstojníků a Burdenkovy komise. Někteří z těchto lidí řekli vyšetřovatelům GVP, pod jakým tlakem a hrozbami změnili své původní výpovědi poskytnuté Němcům.

EP: Kdy se Memorial začal aktivně angažovat v kauze Katyň?

AG:Stalo se to v roce 2005. Pak najednou bylo oznámeno, že vyšetřování prokuratury bylo ukončeno kvůli smrti pachatelů. Článek, podle kterého byli obviněni, bylo zneužití pravomoci nejvyšším velitelským štábem Dělnické a rolnické Rudé armády (články 193-17 trestního zákoníku RSFSR z roku 1926, platného v roce 1940). Prokuratura přitom neuvedla jména pachatelů s odkazem na utajení rozhodnutí o odložení případu. Kvalifikace podle tohoto článku znamenala, že Stalin a členové politbyra, kteří se rozhodli střílet polské válečné zajatce a zatčené, byli zbaveni obvinění. Ze šesti lidí, kteří hlasovali pro popravu – Stalin, Vorošilov, Molotov a Mikojan, kteří podepsali vlastní rukou, a také Kalinin a Kaganovič, kteří hlasovali v nepřítomnosti – byl v té době pouze Vorošilov voják, a proto mohl být účtováno pod tímto článkem. Zbytek – Stalin, Molotov, Mikojan, Kaganovič a Kalinin – nemohli spadat pod pojem „nejvyšší složení Rudé armády“. Později GVP vysvětlil, že pouze někteří jednotlivci z vedení NKVD byli považováni za vinné.

EP: Tak kdo přesně?

AG: Díky úniku informací z GVP, že jsou čtyři obžalovaní, vyšlo najevo, že to byli Merkulov, Kobulov, Baštakov a Berija: ten poslal dopis Stalinovi s návrhem na zastřelení a zbytek Politbyro jmenováno do „trojky“, která byla pověřena vypracováním osobních rozhodnutí o použití popravky. To znamená, že všichni členové politbyra, kteří se rozhodli zastřelit polské válečné zajatce a jsou hlavními viníky, byli GVP zbaveni odpovědnosti za katyňskou kauzu. Pak jsme se chytli.

Alexander Guryanov v Katyňském muzeu ve Varšavě. Foto: Jevgenij Prichodko/Nové Polsko

EP: V roce 2010 řekl Vladimir Putin, že rozkaz sovětského vůdce zastřelit Poláky byl pomstou za smrt vojáků Rudé armády, kteří byli v polském zajetí v letech 1919-1920. Jaký je váš názor, jaký je skutečný důvod Stalinova rozhodnutí?

AG: V Berijově poznámce Stalinovi je přímo uvedeno, že uvedené kategorie válečných zajatců a zatčených musí být zastřeleny „na základě toho, že jsou všichni zarytí, nenapravitelní nepřátelé sovětského režimu“. Putinova slova jsou nepodloženým pokusem alespoň částečně ospravedlnit, vyvážit zruďné rozhodnutí střílet

válečné zajatce úplně jinou tragédií, odvrátit pozornost: říkají, ano, zastřelili jsme Poláky, ale oni také zabili naše Poláky. Putinovo vysvětlení nemá žádné listinné důkazy. Neexistují žádné důkazy o tom, že by se čekisté pokusili najít mezi válečnými zajatci osoby zapojené do sovětsko-polské války v letech 1919-1920 a do udržování vojáků Rudé armády v polském zajetí.

EP: V Rusku existuje kruh popíračů katyňského zločinu. Kdo jsou tito lidé?

AG: To dělají stalinisté a nacionalisté, kteří touží po sovětském impériu. Je důležité, aby popírali skutečnost, že naše země spáchala ohavné zločiny. Tito lidé se těší blahosklonnému přístupu nebo dokonce tiché podpoře úřadů, které umožňují jejich projevy v rozporu s oficiálním postojem Ruska, které uznává spáchání katyňského zločinu Sovětským svazem. Popírači katyňského zločinu jsou podle mě naprosto chladnokrevní a vědomí falzifikátoři. Zesnulý Sergej Strygin (který se ponořil do podrobností katyňského případu lépe než ostatní popírači) mi jednou otevřeně přiznal, že pro něj bylo nejdůležitější rehabilitovat Stalina.

EP: Jaká jsou hlavní poselství dnešních popíračů?

AG: Jejich hlavním poselstvím je, že oficiální závěr Burdenkovy komise o popravě polských válečných zajatců Němci, který byl až do začátku roku 1990 základem sovětského postoje, který se dnes běžně nazývá „Katynská lež“, je spolehlivý a pravdivý.

Proto se mimochodem popírači nemohou smířit s tím, že v roce 1991 sovětská vrchní vojenská prokuratura a poté polští specialisté v roce 1995 zřídili pohřebiště několika tisíc popravených polských vězňů z tábora Ostaškov u Medného. Z této popravky je totiž naprosto nemožné vinit Němce: v Medném byli v říjnu 1941 v podmínkách nejtěžších bojů pouhé tři dny, načež je odtud vyhnala Rudá armáda. Popírači se proto snaží lidi přesvědčit, že na polském vojenském hřbitově v rámci Státního pamětního komplexu Mednoje nejsou

pohřbeni polští váleční zajatci, ale vojáci Rudé armády, kteří zemřeli v bojích s Němci v roce 1941 nebo zemřeli na zranění v evakuačních nemocnicích. později se nachází v této oblasti.

EP: Kdo poslouchá záporáky?

AG: To, co říkají, rezonuje s Rusy, kteří neznali historii katyňského zločinu, a bohužel je jich v drtivé většině. Lidé poslouchají popírače, protože je to jejich přirozená touha po duchovním pohodlí. Vědomí a uznání skutečnosti, že vaše země spáchala zvěrstva, vyžaduje úsilí a vytváří morální nepříjemnosti. Žít s představou, že v historii vaší země byly jen slavné úspěchy a vítězství, je mnohem příjemnější.

EP: Co ví průměrný Rus dnes o Katyni?

AG: V roce 2010 bylo toto téma na rtech každého. Poté, před setkáním premiérů Putina a Tuska v Katyňském pamětním komplexu, byl v ruské televizi uveden film Katyň Andrzeje Wajdy. Poté se znovu promítalo po letecké havárii ve Smolensku a smrti polského prezidenta Lecha Kaczyňského spolu s celou polskou delegací na cestě na smuteční obřad do katyňského lesa. O několik měsíců později přijala Státní дума prohlášení „O katyňské tragédii a jejích obětech“, které uznalo odpovědnost SSSR jako totalitního státu.

Zásadně důležité dokumenty - výše zmíněná nota Beriji Stalinovi, rozhodnutí politbyra ze dne 5. března 1940, nota předsedy KGB Šelepina prvnímu tajemníkovi ÚV KSSS ze dne 3. března 1959 se shrnutím všech skutečností - všechna byla poté zveřejněna na oficiálních stránkách Spolkového archivního úřadu . To znamená, že lidé mohli snadno získat spolehlivé informace o katyni.

A přesto, jak ukázal tehdy provedený průzkum, necelá polovina dotázaných slyšela něco o popravě Poláků a mezi těmi, kteří slyšeli, se většina domnívala, že jde o dílo Němců.

EP: Jaký je současný trend?

AG: Nevědomost a ignorance se zhoršily. Hovoříme-li o většině běžných občanů, kteří se nehrabou v podstatě katyňského případu, není jejich neznalost důsledkem jejich osobní zlé vůle. Základem všeho je absolutní neznalost, co se faktografie obecně týče.

Alexander Guryanov v Katyňském muzeu ve Varšavě. Foto: Jevgenij Prichodko/Nové Polsko

EP: Dá se říci, že Katyň brání modernímu Rusku budovat mýtus o zemi vstávající z kolen?

AG: Není to jen katyňská kauza, která se staví do cesty, ale celá pravda o masových represích, velkém teroru v letech 1937-1938, kolektivizaci a hladomoru. Snaží se to zakrýt. Oficiální orgány a úředníci jsou zbaveni formální možnosti toto vše popřít, ale snaží se, aby se o tom méně mluvilo. Úřady nemohou říci, že Němci stříleli polské válečné zajatce, ale mohou toto téma „protlačit“, vyvážit náznaky v duchu „ale Poláci zabili zajaté vojáky Rudé armády“.

EP: Nedávno byla vydána třídílná kniha vzpomínek „Killed in Kalinin, pohřben v Medny“ se stručnými životopisnými poznámkami. Jaký je účel těchto knih?

AG: V popravách Poláků jsou uznávány sovětské i ruské úřady, ale jakmile dojde na rehabilitaci konkrétní osoby, státní zastupitelství odmítá přistoupit k rehabilitačnímu řízení a dokonce jednoduše uznat samotnou skutečnost smrt této osoby. Rusko na jedné straně uznává vraždu mnoha tisíc polských občanů sovětskými úřady, na druhé straně odmítá nést odpovědnost za smrt konkrétní osoby. Popravené Poláky se snaží udržet ve stavu anonymní masy obětí.

EP: Proč?

AG: Formálně státní zastupitelství vysvětluje, že se nedochovaly žádné dokumenty, které by v případě každého jednotlivého člověka mohly potvrdit, že byl v důsledku této operace vůbec zastřelen. Myslím si ale, že existují hlubší motivy.

EP: Co tím myslíš?

AG: Pokud jsou oběti bezejmenné, pak se zločin sám stává abstraktním a abstraktním. Pak je snazší ho vytlačit z veřejné paměti a vědomí. Odmítnutí rehabilitace je namířeno proti památce sovětských zločinců a teroru. Naše kniha je pokusem umožnit ruským čtenářům pochopit, že oběťmi katynského zločinu nejsou anonymní lidé, ale konkrétní lidé s příjmením, křestním jménem a patronymem.

První dva díly obsahují životopisné poznámky popravených polských válečných zajatců s uvedením archivních pramenů postačujících k rehabilitaci a třetí díl obsahuje dokumentační materiály, díky nimž především víme, jak probíhaly popravy polských válečných zajatců. v Kalininu, kde a jak byli pohřbeni . Jedná se o Tokarevova svědectví publikovaná v plném znění poprvé v ruštině, stejně jako nikdy předtím nepublikované materiály dvou exhumací u Medného: jedna byla provedena v roce 1991 sovětským GVP za účasti polských odborníků, druhá - v roce 1995 Polští specialisté po dohodě s ruskou stranou a s její technickou podporou. Elektronické verze všech tří svazků naší knihy najdete na stránkách Pamětního spolku:

Svazek 1

Svazek 2

Svazek 3

EP: Tato kniha byla vydána se soukromými dary. Jaký je důvod tohoto rozhodnutí?

AG: Bylo pro nás důležité dát našim krajanům příležitost zúčastnit se této práce, a mnozí reagovali. Asi tisíc lidí převedlo peníze na vydání knihy „Zabit v Kalininu, pohřben v Medny“.

EP: Proč je Katyň pro Rusko a Rusy důležitá?

AG: Je důležité dát právní posouzení, právní kvalifikaci zločinů sovětského režimu. Katyňský případ je především naším vnitřním ruským problémem: neuznáme-li sovětský režim jako zločince a Stalina jako zločince, jaká budoucnost čeká naši zemi? To není otázka rusko-polských vztahů. Na tom má zájem především samotné Rusko.

Jevgenij Prichodko

Autor knihy "Nové Polsko". Psal pro European Pravda, BCC Ukrainian, Liga.Net a další celoukrajinské publikace. Absolvent fakulty...